

ՕՐԱԳԻՐ

Ե Ի

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Ամուսնական խնդրոյ նկատմամբ մերթ ընդ մերթ մանրիկ յօդուածներ կը հրատարակուին Օրագրի մէջ։ Սոյն յօդուածներն, եթէ հիմնաւոր և ուղղախոհ խորհրդածութիւններ լինէին ամուսնութեան վերայ, խիստ օգտաւէտ կարող էին լինիլ հասարակութեան, վասն զի ամուսնական խնդիրն այնպիսի մեծ խնդիր է, որ իւր մէջ կը պարունակէ ընկերական կենաց շատ մեծամեծ խնդիրներ, կամ, աւելի սրազատեալ, ընկերականութեան երջանկութիւնն կամ ապերջանկութիւնն։ Բայց դժբաղդաբար, Օրագրի հրատարակած յօդուածներն, ոչ միայն նը պատառոր չեն ամուսնական խնդրոյ ազնուագործութեանն, այլ ընդհակառակն՝ բոլորովին ընդդէմ են ամուսնութեան բուն ոգւոյն։ Մէք չեմք ուղիւ մեր խօսքն ապացուցանելու համար մի առ մի յառաջ բերել այս տեղ Օրագրի իւրաքանչիւր թիւերն, որոց մէջ ամուսնութեան վերայ կը խօսուի, և հարկ եւս չեմք տեսներ յառաջ բերելու, վասն զի գրեթէ յիշեալ թիւերու պարունակութեան գլխաւոր տարրն նոյն է, այսինքն՝ Օրագիր բաւական չը համարէր Հայաստանեաց Եկեղեցւոյ սկզբունքն ամուսնութեան նկատմամբ, այլ կ'առաջարկէ, որ ամուսնական նոր օրէնքներ խմբագրուին, որպէս զի ամուսնութեան խրնդիրներն նոյն օրինաց տրամադրութիւններն են։ Օրագիր սոյն համոզման կը ծառայէ, ինչպէս, ՚ի միջի այլոց, ապացոյց է այս բանիս վերջին ժամանակներս հրատարակած իւր 921 թիւին, յորում կը վճռէ թէ Եկեղեցւոյ

ոչ կարեւորի ժամանակն անցած է, կըր Եկեղեցի մը ժողովրդեան ընկերական կեանքին դէմ կ'եղէ՝ ժողովուրդը անկէ կը վախճի։

Օրագիր ագիտութեան, չասեմք գայթակղութեան, խիստ ցաւալի օրինակ կ'ընծայէ գրական աշխարհին, երբ ամուսնական կենաց ջրջանին մէջ պատահած զեղծումներն Եկեղեցւոյն կը վերադրէ և կը կարծէ թէ՛ սոյն զեղծումներն խպտու կ'անհետին, երբ ամուսնական օրէնքներ խմբագրուին և Ազգային Ժողովոյ վիճարանութեան բովէն և Եկեղեցական Համագումար Ժողովոյ ատեանէն անցնելէն վերջը՝ վ. ի. Կաթողիկոսի որոշմամբն վարեալման։ Օրէնքներ խմբագրելն և մանաւանդ վաւերացնելն խիստ դիւրին գործ է. բայց օրինաց խմբագրութիւնն ամենեւին ապահով երաշխաւորութիւն չէ ամուսնական կենաց բարեօրման։ Ուրեմն ամուսնական կենաց ճշմարիտ բարեօրման արմատն ոչ թէ օրինաց խմբագրութեան, այլ դատարարակութեան եւ կրթութեան մէջ որոնելու է, և այն Աւետարանի դատարարակութեան, և Եկեղեցւոյ բրիտանեական կենարար բուկրդանց կրթութեան, և ոչ թէ այժմեան դպրոցաց մէջ աւանդուած երեւութական և աչքակապ կրթութեան մէջ, որ բրիտանեական դատարարակութեան հակապատկերն է աւանդին մատմբ և հետեւապէս անկրթութիւն՝ քան թէ կրթութիւն։

Ինչպէս կ'երեւի, Օրագիր այն պարբերականներէն է, որք ոչ միայն ամուսնական, այլ գրեթէ ամեն ընկերական խնդրոց նկատմամբ, տակաւին խիստ յետադէմ ժամանակներու մէջ կ'ապրին, և փոխանակ յառաջագէմ աշխարհի պարզած գաղափարներն հաղորդէ։

լու մեր Ազգին, կը հաղորդեն ինչ որ հնացած եւ խոտան համարուած է: Արդարեւ՝ կար ժամանակ որ նոյն իսկ Օրադիրի ակնարկած Եւրոպան իւր օրինաց կոճղերն կրսուուարայնէր և ամուսնութեան նկատմամբ եւս օրէնքներ կը խմբագրէր, բայց ներկայ ժամանակիս մէջ յառաջագէժ ազգերն, տեսնելով որ օրէնքներն ու կանոններն անբաւական են ընկերական կեանքն կանոնաւորելու՝ սկսած են մարդկային սեռի արհուարածութեան և բարոյական երջանկութեան միակ, վսեմ եւ գլխաւոր օրէնքն քարոզել, այն է՝ ԴԱՍՏԱՐԱԿԵՒ, և ԿՐԹԵՒ, յորում կ'ամփոփին ամենայն օրէնք և ճշմարտութիւնք:

Օրագիր, եթէ ժամոնակի յառաջագիմութեան հետ ընթացած լինէր և իմանար, որ ամուսնական նոր օրէնքներ հաստատող ազգերն իսկ, իրենց օրէնքներէն յուսահատելով՝ սկսած են ընտանեկան և ընկերական կենաց բարւոյման համար բազմահատոր հրահանգիչ մատեաններ հրատարակել և ամենեղժմանց, ամեն հիւանդութեանց միակ դարմանն ճշմարիտ դատարարականութիւնն հռչակել, Օրագիր անշուշտ լուսաւոր աշխարհի ընտիր խորհրդածութիւններն կը ջանար քաղուածել և իւր Ազգին հաղորդել, քան թէ Եկեղեցւոյ դէմ զինիլ ու ամուսնական նոր օրէնսգրութեան խնդիր յարուցանել, և անհմուտ բժշկի նման այնպիսի դեղ առաջարկել, որ աւելի մահացուցիչ է քան թէ կենդանացուցիչ:

Առաջին ժամանակներու մէջ մեր Ազգային ամուսնական խնդիրներն մեծ մասամբ ընտանեկան յարկի տակ կը տնօրինուէին ընտիր քահանայից եւ ազնուատիրոտ դրացեաց միջամտութեամբ. շատ ժամանակ չէ որ Ազգալին ժողովոց ատենին կը ներկայանան

և արդէն յայտնապէս կը նշմարուի որ սոյն ներկայացումն իսկ առաւել վատ թար քան թէ շահաւոր արդիւնքներ կ'արտադրէ: Հապա եթէ այնպիսի մի տխուր ժամանակի հասնինք որ, Օրագրի առաջարկած նոր օրինաց շնորհիւ, մեր Ազգային ժողովական ատեններն առն և կնոջ անձամբ դատախազութեան և կամ երկոյունց կողմանէ վարձեալ փաստաբանութեան դատարաններու փոխարկին, ինչ աղէտալի տեսարաններ պիտի ներկայացնեն մեր ազգային նահապետական կենաց՝ ընտանեկան յարկերն: Ի՞նչպէս պիտի իրենց տունն և իրենց զաւակներու մօտ վերադառնան երկու իրարու դէմ փառաբանող ամուսիններն, և եթէ իրենց դատն երկարի ամիսներ և տարիներ, ի՞նչպէս պիտի բնակցին, ո՞վ պիտի հագայ իրենց զաւակներն և ի՞նչ գթութեան կիրքեր ատես որ պիտի չը յուզուին ընտանեկան սուրբ յարկին տակ:

Օրագիր, երեւի թէ ինչպէս իւր փաստաբանական տաղանդին (վասն զի կը կարդամք լրագրաց մէջ, որ ամուսնական վեճերու նկատմամբ երբեմն փաստաբանի պաշտօն կը կատարէ), նոյնպէս եւ ամուսնական նոր օրինաց խմբագրութեան վերայ մեծ վստահութիւն ունի, կարծելով թէ այս ճանապարհաւ ամեն ամուսնական եղծումներ կ'անհետին. բայց խիստ անհիմն եւ խարխուլ է իւր համուզումն եւ աւելի պատրիչ երեւակացութեան ճնունդ քան թէ ուղիղ բանի և բարոյական իմաստասիրութիւն: Մեր այնպէս գիտեմք, որ ինչ տեղ բուն բարոյական օրէնքներն, Աւետարանի օրէնքներն, անգիտարար առ ոտն կը կոխուին և մարդկային օրէնքներ կը յերիւրուին, այն տեղ միշտ ընկերականութիւնն կը վնասի և կը տուժէ: Ընտանեկան կեանքն, ամուսնական

կեանքն ընկերականութեան հիմն կը
կազմէ և ունի իւր յատուկ բարոյա-
կան օրէնքն, ունի իւր հիմնաքարն,
այն է սկզբունքն Աւետարանի, որ ա-
մուսնութիւնն սրբազործող միակ գիր-
քն է աշխարհիս վերայ: Ամուսնու-
թեան նկատմամբ Աւետարանի քարո-
ղած միակ օրէնքն է Սէ՛ր, Փոխ ԱԳԱՐՁ
Սէ՛ր, ՍՈՒՐՔ Սէ՛ր: Ինչ տեղ չը կայ
սոյն երկնային օրէնքն և սոյն օրինաց
գիտութիւնն, այն տեղ անգոր, իս-
պառ անգոր են ամենայն օրէնք և փա-
ռաքանութիւնք: Ուստի ընտանեկան
կենաց երջանկութեան ամեն փափա-
քողներու միակ ջանքն պիտի լինի սի-
րոյ սուրբ օրէնքն, սիրոյ օրինաց սուրբ
գիտութիւնն ու դաստիարակութիւ-
նըն ծաւալել Հասարակութեան մէջ:
Օրագիր իսկ պարտական է իմանալ, որ
Նկեղեցին, իւր բռնաւոր կարծած և
ո՛չ կարեմ արտասանող Նկեղեցին, ե-
թէ ամուսնութեան նկատմամբ բազ-
մաթիւ օրէնքներ չէ սահմանած, իւր
միակ նպատակն եղած է սիրոյ սոյն մի-
ակ օրէնքն թագաւորեցնել, որ լրու-
մըն է ամենայն օրինաց և մարգարէից
Նկեղեցւոյ բռնած ընթացքն խիստ օ-
րինաւոր է և անմոլար: Ուստի եթէ
նոր օրինաց խմբագրութեան սիրա-
հարներն շատ զմայլին իրենց օրէնքնե-
րով և համարձակին Նկեղեցւոյ անուամբ
Նկեղեցւոյ մէջ մուծանել, կարծեմ թէ
Նկեղեցին կրտսիրուի ասել այդ օրի-
նականներուն — “Ձեր նոր օրէնքնե-
րով, ձեր քաղաքական օրինադրա-
թեամբ, մի մոնէք իմ ծոյս, վասն զի
ես անօրէն չեմ, ես Օրինագիրք ունիմ,
Օրինագիրք սիրոյ և երջանկութեան,
այն է ԱՒԵՏԱՐԱՆ. փոխանակ նոր օ-
րէնքներ խմբագրելու, իմ օրէնքներս
ուսէք և այն շատ է ձեզ”:

ԱՐՇԱՒԱՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Ե Ի

ՀԱՅԿԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Արշալոյս, իւր 961 թուով վեհ.
Կաթողիկոսի մի կոնդակի հրատարա-
կութեան առթիւ, այսպէս կ'ասէ.
“Գրաբար գեղեցիկ լեզուին կենդա-
նութիւնն հաստատուն կը պահէ. իսկ
Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքա-
րաններն որ և իցէ պատճառանօք կամ
սխալ ըմբռնամբ (փոխանակ ասելոյ՝
ըմբռնամբ) աշխարհաբար գրելու
աղբալնաս սովորութիւնն ընդունելով
դժբաղդաբար արդէն կիսամեռ դար-
ձուցած են զմեր գրաբար ընտիր լե-
զուն”:

Արշալոյս, իւր 953 թուով
Հնդկաստանէն դրկուած մի նամակի
հրատարակութեան առթիւ ջատա-
գոված էր նմանապէս զնամակագիրն
քաջ հայկաբան անուանելով և նորա
գրուածքն յօրինակ այլոց ներկայաց-
նելով: Գուցէ ուրիշ առիթներով եւս
խօսած է հայկաբանութեան կամ գը-
րաբար լեզուի վերայ, բայց մէք ա-
ռանց երկարօրէն հետամուտ լինելու
և Արշալուսոյ թերթերն թղթատելու,
այսքանն եւս բաւական կը համարիմք
նոյն խմբագրի առ մեր գրոց լեզուն
ցուցած պաշտպանութեան կամ նա-
խանձախնդրութեան չափն ծանուցա-
նելու հայադէտ բանասիրաց:

Ընդհանրապէս առնելով որ և իցէ
սկզբունք, դրութիւն, ճշմարտութիւն
և փաստ պաշտպանելու առաջին և
անհրաժէշտ պայմանն է լիովին հմուտ-
թիւն ունենալ պաշտպանած առար-
կային նկատմամբ. իսկ մասնաւորա-
պէս գրագիտութեան կամ որ և իցէ
լեզուի գիտութեան նկատմամբ առըն-
լով հարկ է անշուշտ, որ պաշտպա-
նողն ո՛չ միայն տեսական կանոնաց հը-